

ZÁRSZÓ

FABÓ EDIT – BACHER-TULI ANDREA

KIVONAT: A könyv az 1880. és 1881. esztendőik nemzeti ünnepeit, valamint az azokat kísérő megmozdulásokat és megszólalásokat dokumentáló sajtóforrások áttekintését tartalmazza. Az évfordulókhoz köthető közlemények mindkét évben az átnézett politikai napilapok (*Pesti Napló*, *A Hon* és *Egyetértés*) és kulturális újságok (*Fővárosi Lapok* és *Vasárnapi Ujság*) márciusi és augusztusi számaiban koncentráltak. A kutatás nem vállalkozhatott a teljes évek híryanagának feldolgozására, azonban a két hónap sajtómegjelenései is hűen tükrözték, hogy az adott időszak több tekintetben is fordulópontot jelentett.

A március 15-i megemlékezések szokásos forгатókönyvében 1881-ben történt nagy változás, ugyanis ekkor már nem a sírkerti kegyeletadáson volt a hangsúly, hanem a forradalom eseményeinek egykori helyszínén, amely lehetővé tette a dicső napok nagyszerűségének felidézését. Az 1880. esztendő augusztus 20-i Szent István-napját megelőzte I. Ferenc József 50. születésnapjának ünneplése. Az egykor az 1848–1849-es forradalmat és szabadságharcot megtorló uralkodóban a kiegyezés után bő egy évtizeddel a kortársak már az alkotmányosság és a rend örét értékelték. Ezt követően, 1881-ben azonban elindult a Szent István-szoborra való gyűjtés, amely az államalapító király emlékét emelte közüggé. Emellett ebben az esztendőben megtartották az első Szent István-napi lóversenyt.

Az 1880–1881-es évek hétköznapjait sokkal több esemény színesítette, amelyeknek egyúttal közösségkovácsoló hatása is volt. Az élet mozgalmasabbá válása a sajtó hasábjain is megmutatkozott, de ez nem nyomta el az ünnepi alkalmak fennköltségét.

KULCSSZAVAK: Ferenc József, Szent István-szobor, nemzeti eszme, alkotmányosság, büszkeség, lóverseny

A könyv az 1880. és 1881. esztendőök nemzeti ünnepeit és az azokat kísérő megmozdulásokat és megszólalásokat dokumentáló sajtóforrások áttekintését tartalmazza. Mindkét évben az évfordulókhoz köthető közlemények az átnézett politikai napilapok (*Pesti Napló*, *A Hon* és az *Egyetértés*) és kulturális újságok (a *Fővárosi Lapok* és a *Vasárnapi Újság*) esetében a márciusi és az augusztusi számaiban koncentráálódtak. A kutatás nem vállalkozhatott a teljes évek híryangjának feldolgozására, azonban a két hónap sajtómegjelenései is hűen tükrözték, hogy az adott időszak több tekintetben is fordulópontot jelentett.

Az 1870-es években mindenki számára kétségtelenné vált, hogy a közvélemény – az ország lakossága – alapvetően függetlenségpárti álláspontot képvisel. Mégis a kiegyezés megkötése óta fel-felélénkülő vita tárgya volt az Ausztriától való függő helyzet fenntartása. A szabadelvű kormányzatnak az 1870-es évek végére, 1880-as elejére sikerült egy olyan államberendezkedést kialakítania, amely az ország működőképességét biztosította. Éppen a vizsgált két hónap idejére esett az 1879-es szegedi árvíz, a kárelhárítás és az újjáépítés, valamint az a külhoni segítséget honoráló jótékonyági rendezvény, amely kifejezte a magyarok – nemzetközi szinten is megnyilvánuló – figyelmességét a nagyvonalú, sorstársi együttérzés és támogatás viszonzására. A szilárd keretekkel bíró állam, valamint az országok és népek közötti rokonszenv építőerejének és önbizalomnövelő hatásának megtapasztalása befolyásolta a következő évek nemzeti ünnepeit, hiszen hangsúlyosabban került előtérbe a magyarosodás szorgalmazása és a kedvező országgép védelme.

Az 1848-as forradalom évfordulóján 1880-ban már nem tudtak úgy megemlékezni a dicsőséges napról, ahogy azt szerettek volna. Addig ugyanis a fővárosban a fiatalok az ünnepséget a Kerepesi úti sírkerti kivonulással kezdték, majd ott koszorúztak, beszédeket tartottak hazafias versek és nóták kíséretben. Viszont 1880-ra a megszokott forgatókönyv szerinti megemlékezés felemelőnek remélt lelkiisége érthető módon megkopott, hiszen a visszahozhatatlan veszteséget és megfosztottságot hordozó temetői esemény melankolikus hangulata aláasta a fényes eszmék örökérvényűségébe, diadalra vezető voltába vetett hitet. Ezért 1881-ben az egykori forradalmi események gyűjtőpontjába, a Nemzeti Múzeum kertjébe tervezték megrendezni az ünnepséget, ám a hatóságok csak az Egyetem téri helyszínt engedélyezték. De a másik, a '48-as márciusi nap va-

lamikori forгатagában ugyancsak fontos szerepet játszó belvárosi közeg is alkalmas volt arra, hogy felelevenítsék a nagy elődök által is megélt magasztos pillanatokat, részesüljenek annak hevületéből, és emelt fővel tekintsenek az elkötelezettségüknek rendelt jövőbe.

Az augusztus 20-i nap ünneptörténetében két jelentősebb tényező játszott közre az vizsgált években. 1880-ban egy sarkalatos kerek évszám készítette tiszteletadásra a közéletet, ugyanis augusztus 18-án töltötte be az uralkodó az 50. életévét, és a magyar király születésnapja szintén nemzeti ünnep volt. I. Ferenc József születésnapját ugyancsak megünnepelték minden esztendőben, de erre a Szent István-naphoz képest jóval szerényebb külsőségek között került sor. Azonban a félévszázados jubileum alkalmával sokkal hangsúlyosabb látványosságokkal is készültek erre a napra. A királyt éltető kormánypárti és ellenzéki oldalon megfogalmazott köszöntőkben egyaránt az állam törvényes működésének őrét és az alkotmányosság letéteményesét látták. És éppen ezért kellett kitérni erre az ünnepre, holott a kutatásnak alapjában véve nem tárgya az uralkodói évforduló. E jubileum és a Szent István-napi ünnepségek eseményei a hivatalos megemlékezéseken teljesen különváltak egymástól, mindkettőnek megvolt a saját szertartásrendje, és ugyanezt közvetítette a sajtó is – párhuzamosan tudósítottak róluk. A megemlékezéseket levezető vidám társasági összejöveteleken és a fürdővárosok kötetlenebb rendezvényein viszont előfordult, hogy poharat emeltek Szent Istvánra és Ferenc Józsefre is. Talán ennek ellensúlyozására indítottak gyűjtést Szent István király szobrára a következő esztendőben augusztus 20-a közeledtével. Az általában függetlenségpárti nagyközönséget emlékeztették arra, hogy bár az ausztriai Habsburg-házból való uralkodó ül a trónon, azonban van az országnak egy olyan történeti királya, akinek szentsége és államalkotói tevékenysége folytán állandó eszmei hatalma megkérdőjelezhetetlen és időtlen. Ez volt az egyik tényező. A másik az 1881-es évet határozta meg, vagyis a gyarapodó országban rejlő lehetőségek felmérése és közzététele, azaz a modern kori nagyvásár felállítása. A korabeli kormányzat a gazdasági élet fejlődésének előmozdításában kihasználatlan tartalékokat látott az ország női lakosságában. Az ízlésformáló nőipar-kiállítás az addig mellőzött háziipar termékeit ajánlotta a nagyközönség figyelmébe, és a tárlatot szándékolta az augusztus végi, a nagy látogatottságot élvező ünnepi időszak-

ra nyitották meg. A kapcsolatkereső fiumei küldöttség érkezése pedig további gazdasági és kulturális lehetőségekkel kecsegtetett. A sajtómegjelenésekben számtalanszor hivatkoztak a társadalom életképességét biztosító alkotmányos rend fontosságára, és az elért eredmények öntudatos visszhangjában még értékesebbnek tűntek a sajátnak tudott, meglévő tulajdonságok.

A Szent István-napi lóverseny elindításának tervére utaló jelek már évek óta jelen voltak a sajtóban, de a megfelelő lóversenypálya csak 1881 augusztusára készült el. Az előkelő úri sportot művelő arisztokrácia és a módosabb nagypolgárok azonban nem változtattak nyaralási szokásaikon, holott pusztá személyük is közérdeklődésre tartott számot. Távolmaradásuk jelentősen csökkentette a lóverseny iránti – előzetesen elvárt – kíváncsiságot. A lovaskultúra e jeles fénypontját a nehézkes kezdet azonban nem gátolta abban, hogy sikeres rendezvénné váljon a jövőben.

Az 1880–1881-es évek hétköznapjait sokkal több esemény színesítette, amelyeknek egyúttal közösségkovácsoló hatása is volt. Az élet mozgalmasabbá válása a sajtó hasábjain is megmutatkozott, de ez nem nyomta el az ünnepi alkalmak fennköltségét.

Edit Fabó – Andrea Bacher-Tuli: Synopsis

ABSTRACT: The book contains a review of the press sources documenting the national celebrations of 1880 and 1881, as well as the accompanying demonstrations and speeches. In both years, the publications relating to the anniversaries were concentrated in the March and August issues of the political daily newspapers (*Pesti Napló*, *A Hon* and *Egyetértés*) and cultural newspapers (*Fővárosi Lapok* and *Vasárnapi Ujság*) reviewed. While the research could not cover the entire year, the press coverage of these two months faithfully reflected the fact that the period was a turning point in many respects.

The usual scenario of commemorations on 15 March changed in 1881, as the focus was no longer on the memorial service at the cemetery, but on the former site of the Revolution, which allowed the greatness of the glorious days to be recalled. St. Stephen's Day on 20 August 1880 was preceded by the celebration of the 50th birthday of Franz Joseph I. More than a decade after the

Austro-Hungarian Compromise, the monarch, who had once repressed the 1848–1849 revolution and war of independence, was already seen by his contemporaries as a guardian of constitutionalism and order. But then, in 1881, a fundraising campaign for the statue of St. Stephen was launched, which raised the memory of the founder of the state to the public domain. It was also the year when the first St. Stephen's Day horse race was held.

In the years 1880–1881, many more events took place that also had a community-building effect. The hectic pace of life was also reflected in the press, but this did not dampen the grandeur of the festivities.

KEYWORDS: Franz Joseph, statue of Saint Stephen, national idea, constitutionalism, pride, horse race